

DIGITIZAREA RESURSELOR DOCUMENTARE – PRIORITATE A BIBLIOTECII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Rezumat: *Articolul evidențiază principalele proiecte de digitizare prin care se pune în valoare patrimoniul național cultural, aflat în posesia BNRM. Articolul mai menționează performanța Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova în crearea, dezvoltarea și valorificarea conținutului digital din Republica Moldova – grație proiectului intitulat Biblioteca Națională Digitală Moldavica – care reprezintă rezultatul acțiunilor și lucrărilor de cooperare și integrare efectuate de Biblioteca Națională a Republicii Moldova pe plan național și european. Lucrarea prezintă proiectul obținut sub formă de grant nerambursabil oferit de Japonia prin Agenția Japoneză de Cooperare Internațională.*

Cuvinte-cheie: *proiecte de digitizare, BND Moldavica, digitizare, resurse digitale, biblioteci digitale, conservare digitală, CENL, Fumagaba, Biblioteca Digitala Europeana.*

Astăzi, prin toate inițiativele luate la nivel european sunt încurajate crearea de conținut digital și constituirea de bază de date pentru o mai bună diseminare a informației, pentru a permite utilizatorilor accesul online la resurse, pentru stimularea procesului de creație în format electronic și pentru promovarea și prezervarea numerică a patrimoniului cultural național și european în format electronic. Conservarea digitală și punerea în valoare a patrimoniului documentar imprimat capătă un rol important în creșterea calității vieții cetățenilor și dezvoltarea comunităților prin contribuția la formarea unui climat de toleranță multiculturală și religioasă, la transferul de cunoștințe și la lărgirea accesului la cultură. Republica Moldova, ca țară semnată a acordului de asociere cu Uniunea Europeană, poate îmbogăți memoria culturală colectivă cu un patrimoniu cultural și științific de valoare, oferit utilizatorilor de pretutindeni, într-un mod coerent, în concordanță cu normele europene. Având în vedere faptul că, prin toate inițiativele luate la nivel european, pentru prezervarea și valorificarea patrimoniului cultural este în-

Abstract: *The article highlights the main digitization projects that value the national cultural heritage, led by the National Library of the Republic of Moldova. The article mentions the impact of NLRM in creation, development and valorization of digital content in the Republic of Moldova thanks to the project of Moldovan National Digital Library, which is the result of cooperation and integration actions carried out by the NLRM in the country and in Europe. The study also presents the project (obtained in the form of a non-reimbursable grant) offered by the Government of Japan through the Japan International Cooperation Agency.*

Keywords: *digitization projects, NDL Moldavica, digitization, digital resources, digital libraries, digital preservation, CENL, Fumagaba, The European Digital Library.*

Diana SILIVESTRU

șefa Centrului Național de Digitizare,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova
lupusor.diana@gmail.com

curajată crearea de conținut digital, Biblioteca Națională a mers pe metoda digitizării, aceasta devenind una dintre prioritățile și activitățile-cheie în ultimii 10 ani.

Acțiunea de digitizare a resurselor deținute de instituția BNRM scoate în evidență 3 proiecte mari de digitalizare, dintre care:

Proiectul intitulat „Automatizarea Bibliotecii Naționale: digitizarea patrimoniului documentar al bibliotecii”, proiect implementat în anii 2002 – 2004, și elaborarea Programului Național „Memoria Moldovei” cu un registru al documentelor de patrimoniu deținute de instituțiile de conservare a patrimoniului cultural național.

Primul proiect de digitalizare, în care au fost realizate primele încercări în digitalizare ale bibliotecii poate fi considerat proiectul „Automatizarea Bibliotecii Naționale: digitizarea patrimoniului documentar al bibliotecii”, proiect implementat în anii 2002-2004 și finanțat de Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică pe lângă Guvernul Republicii Moldova. În cadrul acestui proiect a fost creată baza de date „Cartea veche a Moldovei”, care a inclus 3 mii de înregistrări. Respectiva bază de date reprezintă o parte esențială a registrului Programului Național „Memoria Moldovei”. Paralel cu crearea bazei de date au fost supuse digitizării cartea „Cazanie” (1768) și 24 de numere ale revistei „Viața Basarabiei”. Programul Național „Memoria Moldovei” este un proiect susținut de un consorțiu de 6 biblioteci, 5 muzee, Camera Națională a Cărții și Agenția Națională a Arhivelor. Programul are ca scop constituirea unui cadru de cooperare care va conduce la un sistem ce va valorifica moștenirea culturală a Moldovei aflată în colecțiile și depozitele legale ale instituțiilor de patrimoniu.

Programul Național „Memoria Moldovei” este circumscris programului UNESCO „Memory of the World (Memoria Lumii)”, care are drept scop principal salvagardarea, conservarea și comunicarea către generațiile viitoare a moștenirii culturale scrise. Registrul programului cuprinde edițiile vechi și rare, manuscrisele, actele și documentele de arhivă, artefactele, obiectele muzeale care constituie nucleul patrimoniului național scris și imprimat și care urmează să fie păstrate și valorificate în strictă conformitate cu cerințele programului UNESCO.

Cel de-al doilea proiect de digitalizare poate fi considerat proiectul FUMAGABA, realizat cu suportul și sprijinul fundației CENL, prin intermediul Agenției Elvețiene de Cooperare și Dezvoltare.

Ca răspuns la mișcarea pe plan național de întrețesere și constituire a unei biblioteci digitale, BNRM a pornit la construcția unui sistem informatic, care să vină în întâmpinarea tuturor celor care au nevoie de un acces rapid și facil la informațiile cuprinse în cadrul bibliotecilor partenere din Moldova și nu numai. Astfel că în 2010 BNRM a lansat biblioteca digitală cu titlul de „Biblioteca Națională Numerică a Republicii Moldova”, cu scopul de a pune patrimoniul cultural național la dispoziția tuturor prin intermediul unui punct unic de acces.

Proiectul Biblioteca Națională Numerică a Republicii Moldova, astăzi Biblioteca Națională Digitală Moldavia, a fost inițiat de către BNRM în anul 2008, cu sprijinul fundației Conferința Bibliotecilor Naționale Europene (CENL), la care este membru cu drepturi depline încă din anul 2005. În anii 2008-2009 BNRM a participat la proiectul FUMAGABA, organizat de CENL. În cadrul acestui proiect, BNRM a beneficiat de 12.500 de euro alocați de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare pentru integrarea în Biblioteca Europeană a Bibliotecii Naționale dintr-un șir de țări nemembre încă ale UE. Cu acești bani BNRM a procurat un scanner (ATIZ) și un server performant pentru arhivarea documentelor digitale nou create.

Îmboldul principal în realizarea efectivă a acestor scopuri l-a constituit integrarea europeană a Bibliotecii Naționale. BNRM devine în scurt timp și participantă la proiectul continental Biblioteca Digitală Europeană, misiunea căreia este de a digitaliza moștenirea culturală scrisă a țărilor europene și de a organiza variantele electronice ale documentelor patrimoniale într-o bibliotecă digitală accesibilă în Internet. Prin intermediul ei, beneficiarii oricărei biblioteci naționale au acces la valorile patrimoniale păstrate în toate celelalte biblioteci naționale, asigurându-se astfel circuitul și schimbul de valori culturale. Procesul de digitalizare inițiat de BNRM în anul 2009 a fost axat în baza registrului Programului Național „Memoria Moldovei”, și, deoarece acțiunea de digitalizare n-a putut lua amploarea preconizată, a decurs foarte lent, motiv fiind insuficiența echipamentelor de digitalizare.

Astfel că pe parcursul a 12 ani au fost digitizate aproximativ 7000 de unități bibliografice și un număr de peste 800.000 de pagini digitizate – toate din colecțiile BNRM. Cealți parteneri din proiectul „Memoria Moldovei” au înregistrat rezultate modeste. Bibliotecile din alte instituții care dețin fonduri patrimoniale, inclusiv cele de pe linia Programului Național „Memoria Moldovei”, nu dețin puterea financiară necesară pentru procurarea unor echipamente destul de costisitoare pentru realitatea noastră, precum cele implicate în procesele de digitizare.

Proiectul de digitalizare a activității Bibliotecii Naționale prin îmbunătățirea echipamentelor de digitizare și crearea în baza secției Colecții digitale ale Centrului Național de Digitizare constituie cel din urmă proiect important și hotărâtor pentru transformarea digitală a Bibliotecii Naționale în deceniul următor.

Conform Strategiei de dezvoltare a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova pentru anii 2019-2021(8) și potrivit strategiei 2023-2025, care este în curs de elaborare, digitizarea patrimoniului cultural scris din biblioteci și integrarea lor în circuitul informațional național, european și universal a fost și rămâne a fi în continuare o direcție prioritară de acțiune pentru BNRM. Una din direcții prioritare a constituit a fi și îmbunătățirea echipamentului de digitizare, precum și extinderea Bibliotecii Naționale Digitale Moldavica. Aceste priorități se regăsesc și în documente de politici de țară importante, precum Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 478 din 04.07.2012 privind Programul Național de Informatizare a Sferei Culturii pentru anii 2012-2020 (1) și Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020” (2).

În scopul digitalizării celor mai valoroase lucrări de patrimoniu și pentru a asigura prezervarea și păstrarea pentru generațiile viitoare, dar și asigurarea accesului la aceste valori, BNRM a solicitat ajutorul Agenției Japoneze de Cooperare Internațională pe marginea îmbunătățirii echipamentelor de digitizare și crearea în baza secției Colecții digitale ale Centrului Național de Digitiza-

re. Legislația națională definește obligațiile și responsabilitățile BNRM referitoare la informațiile despre patrimoniul cultural documentar, la administrarea, continuitatea disponibilității și conservarea acestuia. În această ordine de idei, potrivit Legii cu privire la biblioteci, aprobată de Parlamentul Republicii Moldova la 20 iulie 2017 și intrată în vigoare începând cu 18 februarie 2019, se stipulează că „Biblioteca Națională a Republicii Moldova constituie Biblioteca Națională Digitală *Moldavica*, care include documente ce fac parte din patrimoniul cultural național mobil, deținute de biblioteci, muzee și arhive” (3).

Ca bibliotecă, centru biblioteconomic național cu funcții metodologice pentru tot Sistemul Național de Biblioteci și coordonator al Programului „Memoria Moldovei”, BNRM și-a asumat responsabilitatea creării în baza secției Colecții digitale a unui Centru Național de Digitizare, care va coordona procesul de digitizare a colecțiilor de patrimoniu.

Ideea a avut ca punct de pornire Grantul de susținere a culturii (Cultural Grant) al Japoniei, anunțat în 2018 de către Ministerul Afacerilor Externe al Japoniei în cadrul Proiectului Cultural Grant Assistance (procurement of equipment) (5, p. 27). Grantul în valoare de 409 de mii dolari SUA (peste 7 000 000 lei) este destinat conservării și protejării patrimoniului cultural în cadrul instituțiilor sistemului național de biblioteci și lărgirii accesului cetățenilor la informație prin achiziționarea echipamentului modern și digitalizarea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova (5, p. 28). Esența acestui proiect constă în digitizarea, indexarea și conservarea tuturor resurselor culturale naționale relevante disponibile în Biblioteca Națională a Republicii Moldova și partenerii săi: biblioteci, muzee și arhive.

Proiectul a vizat dotarea și completarea Centrului Național de Digitizare cu echipamente digitale performante prin procurarea a patru scanere pentru cărți: unul automat, 2 semi-automate, un scanner pentru microfилme/microfișe și un server de capacitate de 232 TB pentru stocarea informației digitizate. Cu echipamentele menționate, Biblioteca Națională va digitiza lucrările de patrimoniu

și cele cu solicitare sporită din partea utilizatorilor din colecțiile bibliotecii.

La nivel instituțional, BNRM a instituit un grup de lucru care a analizat unele dintre problemele legate în mod specific de selectarea, prioritizarea, digitizarea și punerea la dispoziție a conținutului patrimoniului cultural. În proces de lucru se află proiectul-program de numerizare planificată a colecțiilor Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. În I etapă a acestui proiect, BNRM va acorda prioritate colecțiilor proprii, în special cele de patrimoniu, în cea de-a II-a etapă, BNRM va coordona procesul de digitizare a colecțiilor de patrimoniu din cadrul partenerilor BNRM pe linia Programului Național „Memoria Moldovei”. Urmează ca la această etapă să fie integrate obiectele digitale ale tuturor documentelor incluse în Registrul Programului Național „Memoria Moldovei”, cuprinse în colecțiile celor 6 biblioteci mari, 5 muzee, ale Camerei Naționale a Cărții și Agenției Naționale a Arhivelor. Iar în cea de-a III-a etapă va fi extinsă digitizarea la toate nivelurile, se va acorda o atenție sporită lucrărilor foarte valoroase ce se vor regăsi în colecțiile bibliotecilor mari din Chișinău și în cele din 37 de biblioteci municipale, raionale, orașenești din întreaga republică (8, p. 7).

Concomitent cu procesul de digitizare, BNRM va face toate demersurile în vederea extinderii Bibliotecii Naționale Digitale „Moldavica” și transformarea acesteia într-o platformă de agregare și recoltare a conținutului național digital din cadrul instituțiilor deținătoare de patrimoniu național scris și imprimat. Totodată, BNRM va dezvolta în continuare sistemul de gestionare și conservare a obiectelor digitale, va dezvolta prima etapă a sistemului de gestionare a drepturilor de autor și de licențiere a conținutului digital, ca până la sfârșitul anului 2025 proiectul să completeze conținutul digital actual al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova și al altor instituții culturale. Unicitatea colecțiilor acestui proiect va fi determinată în mare măsură de colecțiile sale speciale: colecția de documente numerice de „Moldavistică”, documente numerice referitoare la „Ex-

teriorica”, colecția de cărți și manuscrise rare, colecție de hărți, colecția de partituri și materiale audiovizuale, colecția de artă, colecția de microfilme și microfise, etc.

În continuare vom menționa unele rezultate și beneficii ale acestui proiect transformator pentru Biblioteca Națională și partenerii săi deopotrivă:

- Condițiile de conservare și conservare se vor îmbunătăți considerabil prin metode digitale, ceea ce va permite extinderea duratei de viață a documentelor patrimoniale.

- Prin digitizarea și dezvoltarea Bibliotecii Digitale Naționale, monumentele scrise vor fi accesibile unui număr mai mare de persoane și vor avea un impact mare asupra educației tinerei generații.

- Prin dezvoltarea Bibliotecii Digitale Naționale se va crea un mediu eficient pentru cercetare.

- Digitizarea documentelor va fi realizată la un nivel avansat de tehnologie, iar asistența necesară în ceea ce privește pregătirea personalului specializat va fi furnizată altor instituții culturale și educaționale.

- Identificarea partenerilor în afara Republicii Moldova, mai ales în cazul patrimoniului cultural național depus în străinătate, și încheierea acordurilor de cooperare.

- Prin mediatizarea și dezvoltarea în continuare a acestui proiect se va atrage atenția societății asupra patrimoniului documentar deținut de BNRM și a problemei salvagădării documentelor patrimoniale, care va contribui la relansarea funcției patrimoniale a bibliotecilor și a altor instituții care dețin colecții patrimoniale.

Începând cu anul 2022, am putea spune că, în acest început de nou deceniu digital pentru Biblioteca Națională, preocupările și miza noastră este ca BNRM să dețină capacitatea tehnologică adecvată pentru a crea colecții în diferite formate și să poată asigura accesul publicului la ele. Iar finalitatea cu succes privind implementarea acestui proiect ambițios va fi un rezultat prin care BNRM își va putea îndeplini misiunea sa esențială, și anume de a asigura accesul la colecțiile sale atât generației de azi, cât și celor viitoare.

Referințe bibliografice:

1. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 478 din 04.07.2012 „Cu privire la Programul național de informatizare a sferei culturii pentru anii 2012-2020 [on-line]. [citat 04.04.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=20148&lang=ro
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 857 din 31-10-2013 cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020” [on-line]. [citat 04.04.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=49441&lang=ro
3. Legea cu privire la biblioteci: nr. 160 din 20.07.2017 [on-line]. [citat 04.04.2022]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/accesDedicat/Lege-cu-privire-la-biblioteci.pdf>
4. Modelul strategic al BND Moldavica. Biblioteca Națională a Republicii Moldova [on-line]. [citat 04.06.2021]. Disponibil: <http://moldavica.bnrm.md/despre.html>
5. OSOIANU, Vera. Preistoria unui proiect cu țintă în viitor. In: Magazin bibliologic. 2020, nr. 3/4, pp. 27-30. ISSN 1857-1476.
6. PROGRAMUL de activitate al instituției publice Biblioteca Națională a Republicii Moldova pentru anul 2022. Chișinău, 2021. 52 p.
7. SILIVESTRU, Diana (2021). Angajamentul digital al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova în contextul proiectului național 2021 – declarat an al amplificării digitalizării activității bibliotecilor. [citat 30.03.2022]. Disponibil: https://www.bibnat.ro/dyn-doc/publicatii/Revista%20Biblioteca%204_2021_site.pdf
8. STRATEGIA de dezvoltare a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova 2019 – 2021 [online]. [citat 30.03.2022]. Disponibil: <http://bnrm.md/files/biblioteca/Strategia%20de%20dezvoltare%202019-2021.pdf>